

NØTTEKRÅKA

- **Kommuneplanens arealdel rulleres**
- **2015 er friluftslivets år**

Les også om:

**NiBs kommentarer til
Kommuneplanens arealdel**

side 3

**Kommunvalget.
Politikerne svarer**

side 6

Transport og miljø i Bærum

side 9

Fysisk aktivitet

side 11

Jordvernseminaret

side 14

2015, friluftslivets år

Naturvernforbundet hatt en fin markering av at det organiserte naturvernet i Norge er fylt 100 år, og det bør inspirere oss til å sette nye naturvern mål. Jeg synes det er fint å arbeide i en bevegelse som er så framtidsrettet og som verner naturen.

2015 er friluftslivets år og Nøttekråka markerer det med en artikkel av Espen Koks-vik, som undrer på om ikke fysisk aktivitet er en vidunderkur mot det meste av livets utfordringer.

I dette nummeret kan du lese Finn Otto Kvillums redegjørelse om vårt arbeide med kommuneplanens arealdel, som ventes å bli sluttbehandlet før sommeren 2015. Naturvernforbundet i Bærum har nedlagt et stort arbeide med denne planen. Kommunens prinsipper for utbygging og vern følges ikke alltid, og vi ønsker at langsiktig tenkning skal ligge til grunn for disponering av utsatte arealer, som dyrket mark, grønne lunger, strandsonen og vassdragene.

Det er valg til kommunestyre og fylkesting i år, og vi har derfor stilt sentrale spørsmål til politikerne, for eksempel om vern av grønne lunger og dyrket mark. Politikernes svar kan du se på side 6–8.

Holger Schlaupitz, fagsjef i Naturvernforbundet, skriver om transport og miljø i Bærum. Han presenterer Naturvernforbundets syn på miljøbasert transportpolitikk, og de store veiprosjektene, som E18 og E16. Det ser ut til at beslutningstakerne vil ha nye veier, koste hva det koste vil, selv om både Statens Veivesen og Ruter har innsigelser mot at mer vei løser køproblemene. Det er en glede å lese en så god analyse av de målkonfliktene samfunnet strir med mellom transport og miljø.

I dette nummeret kan du også lese om jordvernseminaret som Naturvernforbundet i Bærum arrangerte sist høst. Seminaret var meget vellykket og gav oss viktige perspektiver, for eksempel på viktigheten av matproduksjon i framtida. I Bærum er veldig mye dyrka mark bygget ned i de senere årene. Matproduksjon er livsviktig, det kan komme til å vise seg i årene som kommer.

Bjørn Kåre Salvesen
leder i Naturvernforbundet i Bærum

NØTTEKRÅKA

Har du forslag til stoff?

Ta kontakt med: Bjørg Petra Brekke,
tlf 95894358
E-post: bpbr@online.no

Utgitt av:

Naturvernforbundet i Bærum (NiB),
Postboks 252, 1319 Bekkestua
baerum@naturvernforbundet.no

Bankgiro: 1627 11 34243

Ansvarlig redaktør: Bjørg Petra Brekke
Redaksjonsmedarbeider: Anne Ryg
Utforming: David Keeping
Trykk: HG media as

VIKTIG - våre hjemmesider:

www.baerumsnatur.no

Husk at vi legger ut fortløpende informasjon om aktuelle saker på våre nettsider. Her finner du også opplysninger om arrangementer i vår regi.

Følg oss også på:

facebook.com/naturvern.baerum

og på : twitter.com/baerumsnatur

Forsidebildet: Maurtue – Alfred på tur med farmor, foto Morten Heldal Haugerud

Korpsdag i Sandvika. Her i Bærums hovedstad bygges det tett, og det satses på urbane kvaliteter.

TJ

Kommuneplanens arealdel 2015–2030

Tekst: Finn Otto Kvillum Foto: Bjørg Petra Brekke og Terje Jacobsen

Høsten 2014 forelå høringsdokumentet til kommuneplanens arealdel. Nedenfor har vi først og fremst kommentert noen av kommuneplanens veivalg, bestemmelser og retningslinjer. Vi omtaler også noen av våre egne og andres innspill til kommuneplanen. Kommuneplanen ventes å bli sluttbehandlet og vedtatt av kommunestyret før sommerferien i 2015.

Vi innledet vår uttalelse med å fastslå at Naturvernforbundet i Bærum har som formål å arbeide for å bevare Bærums landskapskarakter og biologiske mangfold i nåtid og for fremtiden. Vi ønsker at langsiktig tenkning skal ligge til grunn for disponering av utsatte arealer, som dyrket mark, grønne lunger, strandsonen og vassdragene.

Kommunens prinsipper for utbygging og vern

Kommunen skriver i høringsdokumentet:

«En sentral føring for kommuneplanen er styring av fremtidig utbygging til sentre og knutepunkter langs eksisterende banestrekninger, samtidig som det skal føres en restriktiv utbyggingspolitikk i de øvrige deler av kommunen».

Vi støttet dette i prinsippet under forutsetning av at det virkelig blir en reell politisk styring av veivalgene og ikke en fortsatt "bit for bit"-politikk.

Videre står det:

«Grønnstrukturen» er et hovedformål i arealdelen og rommer underformål som friområder, naturområder, parker. LNF-områdene og sjø og vassdrag er andre «grønne» hovedformål.»

Vi støttet dette, men tilføyde:

«Dersom politikerne nå ikke foretar de viktige veivalgene som kommuneplanens arealdel legger opp til,

og står fast ved vedtakene, er det all grunn til å regne med fortsatt nedgang i friområder og andre viktige miljøkvaliteter knyttet til naturmark, samt tilsvarende nedgang for jordbruksarealer/matproduksjon.»

Noen av de forslåtte bestemmelsene og retningslinjene

§ 11.1 Naturmangfold

Her refererte vi til vårt innspill som konkluderte med følgende:

«Vårt innspill går ut på at kommunen nå må gå et skritt videre, og gi de dokumenterte naturtype-lokalitetene et juridisk vern ved at de reguleres til spesialområder bevaring. Vi er klar over at dette er et omfattende arbeid som vil ta tid, men at det i forbindelse med rulleringen av kommuneplanens arealdel fattes et prinsippvedtak om dette.»

Vi setter pris på at de prioriterte naturtypene ved nye tiltak foreslås å bli vurdert etter en bestemmelse og ikke retningslinjer som nå. Likevel mente vi at dette fremdeles er for svakt. Kulturminner fra før reformasjonen er automatisk fredet, og hvorfor skal ikke da det som naturen har skapt gjennom en evolusjon sikres juridisk?

Vi ba om at vårt innspill blir vurdert på nytt.

BPBR

Rolfstangen er et viktig rekreasjonsområde for befolkningen på Fornebu og Snarøya hele året.

§ 11.5 Strandsonen

Vi setter pris på de foreslåtte innstramningstiltakene, men kunne ikke se at vårt innspill om **en kommunedelplan for bruk og vern i kystsonen** var blitt vurdert i høringsutkastet. Vi minnet for øvrig om at kommunen har en gjeldende Sjø- og strandplan, vedtatt av kommunestyret i 1987 med status som kommunedelplan.

Etter vår mening vil en kommunedelplan for bruk og vern i kystsonen gi det beste og sikreste vernet og vi ba derfor om at arbeidet videreføres og utvikles etter dagens lovverk og rikspolitiske retningslinjer.

§ 16.1 om Kolsås som områdesenter

Vi mener at forutsetningene for at Kolsås skal bli et områdesenter ikke er til stede. Løkenjordet skulle bli boligområde, men dette ble frafalt av jordvernhensyn, noe vi støttet. Kommunen så også for seg at Kolsås leir skulle kunne transformeres til et boligområde, men Forsvarsbygg har opplyst at de ikke har noen endrede planer for leiren. Hvor skal da Kolsås utvikles til et områdesenter og hva skal det bestå av?

Vi gikk mot at Kolsås skal bli et områdesenter og mener at det skal opprettholdes som et lokalsenter og trafikknutepunkt. Sistnevnte har fått en stigende betydning etter at Kolsåsbanen er blitt ført frem til Kolsås.

§ 22.1 Tomtestørrelse

Vi støttet at tomt i frittliggende småhusbebyggelse ikke skal være mindre enn 800 m² pr. boenhet. Dette begrunnet vi med at hagene bidrar til å bevare mest mulig av den gjenværende naturen i boligsonen.

§ 3 Krav om reguleringsplan

Rådmannen foreslår i høringsutkastet at dagens mulighet for utbygging av inntil fire boenheter i småhusbebyggelse uten reguleringsplan bortfaller. Vi støttet forslaget fordi det vil gi bedre styring av boligbyggingen.

Våre kommentarer til noen av innspillene

Grøntstrukturplan (vårt innspill)

Vi takket for en grundig gjennomgang av de 121 spesifiserte grønne lungene som vi hadde spilt inn, men savnet svar på om kommunen er villig til å opprette et temakart som et første skritt til at de grønne lungene får et juridisk vern. Vi henviste også til et vedtak i Bærum formannskap i 2010 om at det skulle utarbeides en **grøntstrukturplan**. Hvor er det blitt av den?

Løkenjordet, Kolsås

TJ

Bekkestumyra (vårt innspill)

Rådmannen støtter tiltakshavers ønske om boligbygging på området og dermed ikke uten videre vårt innspill om at omtrent en tredjedel av den sydvestlige delen av området kjøpes av kommunen og legges ut til park eller friområde.

Ifølge Rådmannen skal planområdet behandles som del av en samlet plan og vi uttrykte håp om at vårt innspill da blir vurdert på like fot med boligformålet.

Øverland (innspill fra Haslum Utvikling og Norges Vel)

Vi støttet rådmannens anbefaling om ikke å videreføre forslaget om 50-60 boenheter på 15 dekar nær Gml. Ringeriksvei. Barnehage bygges på jordet og selv om det som er igjen neppe kommer til å bli dyrket, bør det likevel få status som et LNF område.

Dette ble bl. a. begrunnet med følgende:

- Jordet er en del av det historiske og åpne landskapet mellom Haslum middelalderkirke og Øverlandgårdene.
- Det som er igjen av jordet vil være en del av det sammenhengende kulturlandskapet mellom Øverland og Grini

Østre Jong/Bjørnegård (innspill fra Tanum krets av Bærum Høyre)

Foreslås endret fra LNF til boligområde. Vi støttet rådmannen som avviser forslaget og her er to av grunnene:

- Bærum kommune har tidligere etter pålegg fra Universitetets Oldsakssamling (1988) utarbeidet og politisk vedtatt Kulturvernplan for Bærum med eget plankart. Ved forrige rullering av kommuneplanen ble Kulturvernplanen egen Kommunedelplan for kulturminner og kulturmiljøer for Bærum.
- Østre Jong/Bjørnegårdområdet er del av et større kulturlandskap. Det samlede kulturlandskapet er politisk vedtatt sikret som LNF-område for fremtiden i nevnte kommunedelplan. Det er betydelige kulturinteresser i området.

Det er registrert viktig biologisk mangfold i området; som rik edelløvskog, hagemark, gamle og store trær og dyretrekk. Området er et viktig landskapsdrag fra Sandvika mot Tanumplatået, i gangavstand fra Sandvika by.

- Utbyggingsforslaget er på 81 dekar, mye av dette er jordbruksjord. Jorda lå brakk lenge, men er nå dyrket.

Gjøttes gård (innspill fra eier v/Spør arkitekter)

Eier ber om at det gjenværende jordet og gårdstunet, som i dag har formålet LNF, skal endres til formålet «Grøntstruktur/friområde/bolig og næring». Vi vil at nåværende formål med jordet skal opprettholdes av følgende grunner:

- Formålet LNF er allerede dekkende for friområde og grøntstruktur.
- Grunnen til at jordet ble regulert til LNF, var at det skal kunne tilbakeføres til landbruk ved en eventuell matvarekrise.
- Ved å gi det formålet «Grøntstruktur/friområde/bolig og næring» mener vi at det kan bli lettere å transformere det til boligområde eller andre formål.

Ny grav- og urnelund ved Østernvannveien (innspill fra Bærum kommune)

Vi gjentok at vi støtter en ny grav- og urnelund her fordi alternativet kan være å legge den på dyrket mark.

Steinskogen (innspill fra Franzefoss AS)

Her vil Franzefoss utvide sitt steinbrudd betydelig innenfor markagrensen.

Vi minnet om at lovmakerne på Stortinget var klare på at det ville være i strid med markaloven å ta biter av marka for annet enn det som er markalovens formål: «Formålet med loven er å fremme og tilrettelegge for friluftsliv, naturopplevelse og idrett. Loven skal sikre Markas grenser og bevare et rikt og variert landskap og natur- og kulturmiljø og kulturminner.»

På denne bakgrunn kan vi ikke støtte utvidelsen av steinbruddet.

Mange flere innspill kommentert i vår høringsuttalelse

Av plasshensyn kan vi dessverre ikke omtale alle innspillene som vi uttalte oss om. Dette gjelder både våre egne og andres innspill. Disse finner du på vår hjemmeside under Saker.

BPBR

Øverland mot Hosle, en del av det historiske og åpne landskapet mellom Øverlandgårdene og Vestre Hosle gård

Kommunevalget 2015, hva sier Bærums politikere om naturvern?

I anledning årets lokalvalg har Naturvernforbundet i Bærum (NiB) stilt våre politikere noen spørsmål om saker som er viktige for oss som er opptatt av å ta vare på Bærums biologiske mangfold, kystsonen, marka, de grønne lungene, vassdragene og ikke minst dyrket mark.

Vern av dyrket mark og grønne lunger

- Hvordan vil ditt parti forholde seg til arealforvaltningen i kommunen?
  - Lojalt følge arealstrategiene i Kommuneplanens arealdel 2015–2030 og ikke åpne for dispensasjoner i blågrønne arealer og landbruksarealer.
  - Ta reell politisk styring med veivalgene og legge all fremtidig utbygging til sentre og knutepunkter langs banene.
- Idretten er i høy grad blitt anleggsbasert og anlegg blir i stor grad bygget på dyrket mark eller i friområder/grønne lunger. Hva vil ditt parti prioritere når fremtidige idrettsanlegg, også kunstgressbaner, skal etableres?
  - Vil ditt parti beholde dyrket mark eller følge idrettens ønsker?
  - Vil dere for eksempel gå mot å bygge ned Smijordet på Fossum hvis Fossumutbyggingen blir vedatt?

Vern av prioriterte naturtyper

I Norge er kulturminner fra før Reformasjonen automatisk fredet, mens naturen, med økosystemer som menneskene er helt avhengig av, ikke har tilsvarende vern. Ifølge høringsutkastet til kommuneplanens arealdel 2015–2030 skal de prioriterte naturtypene (biologisk viktige områder) vurderes etter bestemmelser og ikke retningslinjer. Bærum har registrert 534 prioriterte naturtyper hvorav 126 er nasjonalt viktige, 344 regionalt viktige og 64 lokalt viktige. Det beste vern vi kan gi prioriterte naturtyper er at de reguleres til Spesialområde bevaring – naturvernområde.

- Hvordan vil ditt parti arbeide for at de prioriterte naturtypene skal få et juridisk bindende vern?

Bærums vassdrag

I Tiltaksplan for Vannområde Indre Oslofjord Vest står det at Isielva har Moderat miljøtilstand, Sandvikselva og Dælibekken har Dårlig miljøtilstand, og Stabekken Svært dårlig miljøtilstand. Tiltaksplanen legger opp til at alle vassdrag i Bærum innen 2021 skal ha God miljøtilstand.

- Hvordan vil ditt parti arbeide for at Isielva, Sandvikselva og Dælibekken og Stabekken innen 2021 får forbedret sin miljøtilstand fra hhv Moderat, Dårlig og Svært dårlig til God?

Her er hva de svarte ➔

Arbeiderpartiets svar:

1 a) Bærum Arbeiderparti vil ta vare på Bærums grønne preg. Forholdene må legges til rette for lek, trening og friluftsliv i og nær boligområdene, i skog og mark og ved sjøen. Friluftsområdene må henge mest mulig sammen gjennom turveisystemet.

Kjell Maartmann-Moe

Bærum Arbeiderparti forholder seg til kommuneplaner vedtatt i kommunestyret. Bærum Arbeiderparti mener det må vektige grunner til for at vedtatte planer skal fravikes. Vi vil vurdere dispensasjonssøknader fra plan- og regelverk på vanlig måte.

Bærum Arbeiderparti er opptatt av selvforsyning og landbruk og vil søke å unngå å drive verdig matjord blir benyttet til andre formål enn matproduksjon.

1 b) Bærum Arbeiderparti har programfestet at hovedtyngden i befolkningsveksten skal skje langs kollektivtraseer og i knutepunkter. Det vil bevare mest grønt- og jordbruksareal, redusere behovet for bilkjøring i kommunen og være det beste bidraget til miljø og klima. Vi vil følge grøntplanen som sikrer grønne lunger, løkker, turveier, biologisk mangfold, vann og vassdrag og prioritere og fullføre kystsonenplanen.

2. a) Bærum Arbeiderparti vil sammen med idrettens organisasjoner og miljø- og friluftsansjonene legge langsiktige planer for hvor idretten skal utøves i framtida. I et folkehelseperspektiv er breddeidrett, friluftsliv og adgang til grønne områder og uberørt natur viktig. Markaloven er viktig for Arbeiderpartiet. Videre vil vi aktivt jobbe for et sammenhengende turveinett som gjør det mulig å komme bilfritt inn i Marka og til sjøen fra de aller fleste steder i kommunen.

2 b) Bærum Arbeiderparti har ikke tatt stilling til spørsmålet, men konsentrert utbygging av idrettsanlegg byr på fordeler både for brukerne, klubbene, kommunen og miljøet særlig hvis de ligger nær gode kollektivtransportløsninger. Bærum Arbeiderparti vil vurdere Smijordet som idrettsareal med sin nærhet til øvrige idrettsarenaer på Fossum hvis det blir aktuelt.

Bærum Arbeiderparti har programfestet for kommunestyreperioden 2015–2019 at vi vil be om en jordvernplan for Bærum blant annet med et jordflyttingsprogram for de tilfellene det blir nødvendig å bruke arealer med matjord til andre formål enn matproduksjon.

3. Arbeiderpartiet mener at bevaring av økologisk mangfold er viktig. Bærum Arbeiderparti vil foreslå at kommunestyret under arealplanleggingen for 2015–2030 benytter adgangen plan- og bygningsloven gir til å definere hensynssoner for bevaring av naturmiljø med retningslinjer og bestemmelser (PBL 11-8, tredje ledd, litra c) som sikrer varig

vern av de viktigste nasjonale, regionale og lokale prioriterte naturtypene i Bærum.

4. Bærum Arbeiderparti er opptatt av at vassdragene våre skal ha god miljøstandard og er pådriver for dette målet gjennom kommunens planarbeid. EUs vanddirektiv krever god miljøstandard i våre vassdrag innen 2021. Det vil vi ikke kunne klare uten statlig økonomisk hjelp. Kommunen må uansett samarbeide med bedrifter, landbruk og grunneiere for å unngå forurensning. Kommunen må fortsette sitt systematiske arbeid med flomsikring og for målene i kommunens klimaplan.

FRPs svar

Svar til 1a: Vi kan vanskelig forkutere arealplanen fordi den ikke er vedtatt.

Svar til 1b: Frp vil alltid prioritere reell politisk styring i alle saker.

Svar til 2a: Frp ønsker å bygge idrettsanlegg der vi mener det er best.

Svar til 2b: Frp er ikke negative til å bygge ut Smiejordet hvis Fossum utbygging blir vedtatt.

Svar til 3: Frp vil ikke gå inn for juridisk bindende vern, men vurdere det i sammenheng med de ulike reguleringsplaner.

Svar til 4: Vi vil fortsatt jobbe for at bekkene åpnes der det er hensiktsmessig, og et lukket avløpsnett slik at det ikke kommer avrenning ut i bekker og vassdrag. I et lukket system vil vi også verne vassdragene for andre utslipp. Vi vil fortsatt jobbe for at bortebekkene åpnes der det er hensiktsmessig.

Høyres svar:

SVAR: 1

a) Bærum Høyre vil sikre friområder, de store sammenhengende jordbruksområdene i kommunen og utvikle en sammenhengende blågrønn struktur i strandsonen og i byggesonen mellom marka og fjorden.

Forslaget til kommuneplan styrker vernet av disse kvalitetene. Kommunens arealbruk skal ikke styres gjennom dispensasjoner, men gjennom vedtatte arealplaner.

Ole Christian Udnes

b) Bærum Høyre vil basere seg på den vedtatte arealstrategi for 2015-30. Kommunen skal styre utbyggingen mot fortetting i utvalgte områder og begrense utbyggingen i resten av kommunen. Fornebu, Sandvika og øvrige områder ved kollektivknutepunktene vil bli prioritert

SVAR:2

a) Bærum Høyre vil verne større sammenhengende jordbruksområder mot utbygging. Samtidig er det av stor betydning for dagens generasjoner og våre etterkommere at det sikres nok arealer både til idrett, rekreasjonsformål og friluftsliv. Gjennom større områdeplaner bør alle disse formålene kunne tilgodeses.

b) Det er viktig at også Fossumområdet sikres tilstrekkelig med idrettsanlegg. Hvordan dette skal skje vil Bærum Høyre komme tilbake til når forslaget til reguleringsplan for Fossum skal behandles.

SVAR 3: Ved at det i forslaget til ny kommuneplan er gitt bestemmelser om naturtyper, der det i eksisterende plan bare ble gitt retningslinjer, er sikringen av disse arealene styrket. Områder registrert som viktige naturtyper i kommunens kartdatabase skal ivaretas. Ved nye tiltak skal forholdet til viktige naturtyper vurderes ihht naturmangfoldsloven. Naturvernforbundets kartlegging av naturtypene er her av stor verdi for kommunen.

SVAR 4: Gjenåpning av bekker i Sandviksvassdraget med Isielva, Sandvikselva og Dælibekken vil gi bedre miljøtilstand i vassdraget. Dælibekken gjenåpnes i forbindelse med bygging av ny E16 i utløpet mot Sandvikselven, og kommunen åpner den resterende del. Dælibekken vil da være åpen helt fra Dælivann med unntak av kulvert under Kolsåsbanen.

Det arbeides med gjenåpning av deler av Solbergbekken som renner ut Sandvikselven.

Miljøovervåkingen av vassdragene – særlig i forbindelse med å forhindre forurensning skal fortsatt følges opp.

I forbindelse med rehabiliteringsprogrammet for vann og avløp må tiltak i Stabekken (Stabekkvassdraget) og andre tiltak langs Sandviksvassdraget vurderes. Investeringsrammen er kraftig styrket de senere årene og gir bedre mulighet for ytterligere tiltak.

Svar fra KrF

1a) KrF vil følge arealstrategien i Kommuneplanens arealdel, og være meget restriktiv til å åpne for dispensasjoner, spesielt gjelder dette omdisponering av landbruksarealer.

1b) KrF støtter en fortetting langs banene og deres knutepunkter. Det vil være en effektiv utnyttelse av arealer og kollektiv transport. I tillegg

Arne Inge Mathisen

vil vi støtte fortetting av områder allerede regulert til boligformål.

2a) Idrett er en viktig faktor for utvikling, trivsel og folkehelsen. KrF vil arbeide for at idrettsanlegg blir integrert i reguleringen av nye boligområder. Der dette støter mot landbruksarealer blir vår avveining at anlegg må så langt som mulig plasseres på områder som ikke er i bruk som aktivt landbruk.

2b) KrF er positive til Fossumutbyggingen og mener denne vil gi et flott boligområde med nærhet til Bærumsmarka, Bogstadvannet og nærliggende landbruksarealer. Det forutsettes effektiv bussforbindelse. Vurderingen av Smiejordet blir som angitt i 2a. KrF er generelt restriktiv til høyere utnyttelse enn det arealplanene angir.

3) KrF er for å gi prioriterte naturtyper et juridisk bindende vern der gode grunner taler for det. Det vil gi en god beskyttelse for press om bygging og annen utnyttelse av området. KrF vil generelt følge bestemmelsene på området og ta stilling til det enkelte vedtak når innstilling foreligger.

4) Elver og bekker i Bærum renner gjennom tett bebygde områder og har lidd under utslipp av miljøgifter i mange år. Dette har bedret seg, men det er et godt stykke igjen til at vi kan si oss fornøyd. KrF vil gjennom strenge utslippskontroller, ivaretagelse av overflatevann og vegetasjon og andre tiltak arbeide for å heve miljøtilstanden for elver og bekker.

MDGs svar

1a Ja

1b Ja

2a JA. MDG godtar ikke nedbygging av dyrket mark. Men MDG vil ikke være med på å lage et kunstig skille mellom idrett/friområder og grønne lunger.

2b Sammen med Oslo MDG har Bærum MDG svart at slik utbyggingsplanene foreligger i dag sier vi nei til utbygging.

3 Naturmangfoldsloven må få et sterkere vern. Ettersom dette er arbeid på hovedsakelig nasjonalt nivå kommer vi å jobbe opp imot Stortingsgruppen. Vi ønsker i utgangspunktet å få naturtypene vernet ihht. §§ 37 eller 38, avhengig av naturtype/område. De prioriterte naturtypene kan sees i sammenheng med prioriterte arter § 23. (Paragrafene referer til Naturmangfoldloven)

4 Se til at planen iverksettes gjennom aktiv oppfølging i kommunestyret for å oppnå den tilstanden man setter seg som mål, altså såkalt naturlitilstand. Faglig ekspertise skal brukes på de som områdene har dårlig og svært dårlig miljøstandard for å avgjøre hvilken tilstand man skal legge seg på.

Signe Bakke Johannessen

Rødts svar på Kommunevalget 2015

Spørsmål 1:

Rødt vil ikke åpne for dispensasjoner i blågrønne arealer og landbruksarealer. God bolig- og næringspolitikk forutsetter vesentlig sterkere politisk styring med utbygging rundt sentre og knutepunkt langs banene. Når det gjelder boliger vil Rødt arbeide for at minst 50 % av boligmassen må etableres i borettslag med omsetning utenfor markedet. Dette er helt avgjørende for å sikre mangfold i hele kommunen. Overlates boligpris til markedet alene er det bedre ikke å bygge.

Stein Stugu

Spørsmål 2:

Rødt vil beholde dyrket mark. Uten 50 % boliger utenfor markedet er det ikke aktuelt å vurdere utbygging på Fossum. Smiejordet bør uansett ikke bebygges.

Spørsmål 3:

Rødt vil legge NiBs prioriteringer til grunn for sitt arbeid med vern av disse naturtypene.

Spørsmål 4:

Rødt vil også her legge NiBs arbeid til grunn. Imidlertid er det vesentlig at når bekker åpnes må de også sikres vannføring. Skallumbekken, en del av Stabekkvasdraget, ligger nå som et åpent sår uten vannføring, noe som er helt meningsløst. Vannføring må sikres når gamle bekker åpnes

Senterpartiets svar på Kommunevalget 2015

1a. Senterpartiet vil ikke åpne for dispensasjoner, og ønsker ikke allerede foreslått nedbygging av matjord.

Eva Holo Kostveit

b. Utbygging må legges til sentre, og knutepunkter der de ikke fører til utbygging av matjord.

2. Besvart over

3. Prioriterte naturtyper må få sterkt vern*. Storinget må vurdere juridisk vern*.

4. Vi vil arbeide for at nevnte elver får forbedret miljøstandard. Det må avsettes økonomiske midler hvert år for å gjøre tiltak for å heve vannkvaliteten til God.

SVs svar:

1 a: SV vil ikke åpne for noen dispensasjoner i blågrønne arealer og landbruksarealer.

1 b: SV har programfestet all utbygging til sentre og langs kollektivtraseer. Vi går imot all bilbasert boligutbygging.

2 a: SV vil hindre nedbygging av all dyrkbar mark.

2 b: Helt klart. Smiejordet skal ikke bygges ned. SV er forøvrig imot hele utbyggingen på Fossum

3: For SV er kampen for biologisk mangfold viktig. SV vil arbeide for klare retningslinjer for bevarelse av prioriterte naturtyper. SV vil gå langt for å opprette naturvernområder for å bevare viktige naturtyper.

4: SV vil øke kunnskapen og forståelsen for vassdragene. SV vil øke overvåkingen av vassdragene slik at tidlig innsats kan settes inn. Vi vil hindre ytterligere nedbygging langs elveleiene. Ved utslipp skal kommunen gå hardt ut slik at de som har forårsaket utslippet blir avslørt og erstatningspliktig. Det er viktig å vite at alle utslipp blir avslørt. SV vil arbeide for avvikling/begrensning av veisalting. Avrenningen skaper betydelige skader på miljøet

Harald Sævereid

Venstres svar:

1 a) For Venstre er det uaktuelt å tillate bebygging på dyrket mark. Vi mener knappheten på matproduksjonsarealer må tillegges større vekt enn utbyggingshensyn og at det er unødvendig å bygge på grønne arealer. Vi vil bruke mulighetstudien til Fylkesmannen i Oslo og Akershus som et utgangspunkt og ellers følge vedtatt arealplan.

1 b) Venstre har vedtatt at all boligvekst i Bærum må skje i byene Sandvika og Lysaker/Fornebu og i utvalgte trafikknutepunkter der arealkonfliktene er minst.

2a) Beholde dyrket mark.

2b) Ja

3 Venstre vil sikre best mulig vern gjennom en kombinasjon av verneområder og hensynssoner med krav til forvaltnings og skjøtelsesplaner. Vi vil også legge til rette for avtaler for å ta vare på arter og biologisk mangfold som er avhengig av at noen ser seg tjent med å opprettholde kulturlandskapet med husdyrhold og jordbruk.

4 Venstre vil legge de råd som vannforvaltningsmyndighetene gir med bakgrunn av vanddirektivet til grunn for vårt eget arbeid, og arbeider nasjonalt for tilstrekkelig med resurser til vannforvaltningsarbeidet..

Ole Andreas Lilloe-Olsen

Transport og miljø i Bærum

Bærum ligger høyt på lista over kommuner med mest bilkjøring per innbygger, og bare 14 prosent av personreisene i Asker og Bærum er gjennomgangstrafikk. Den store biltrafikken skaper som kjent betydelige miljøutfordringer både lokalt og globalt, i form av luftforurensing, støy og klimagassutslipp samt nedbygging av natur, matjord og friluftsområder.

E 18 Oslo-Asker

Til tross for dette valgte politikerne i 2006 å prioritere utbygging av ny E 18, uten helhetlig plan for å løse transportutfordringene i regionen. For andre vegprosjekt stilles normalt krav til alternativvurderinger ved antatt kostnad minst 0,75 mrd. Kroner, men dette vegprosjektet til 40 mrd. kroner har sluppet å gjøre en slik analyse med etterfølgende ekstern kvalitetssikring.

Dagens E 18 er en stor lokal belastning. For å dempe utfordringene trengs tiltak som ikke skaper mer trafikk, verken på E 18 eller på tilstøtende vegnett. Ny veg med flere kjørefelt for bil er neppe løsningen og pengene bør brukes på tiltak som forbedrer lokalmiljøet og samtidig gjør det mer attraktivt å velge mer miljøriktige transportformer som kollektivtransport og sykkel.

Statens vegvesens egen analyse¹ om E 18 og Vestkorridoren fra 2009 presenterer mye informasjon som taler mot bygging av ny motorveg med plass til flere biler, bl.a. miljøutfordringene, og at ny veg ikke vil fjerne køene. Stortinget vedtok også i 2012

BPBR

E-18 ved Høvik kirke en lørdags ettermiddag i januar

Tekst: Holger Schlaupitz, fagsjef i Naturvernforbundet
Foto: Anne Ryg og Bjørg Petra Brekke

at personbiltrafikken i storbyene ikke skal vokse, og at all trafikkvekst må komme i form av gåing, sykling og bruk av kollektivtransport, et mål også politikerne regionalt i Oslo og Akershus har adoptert.

Ruter har pekt på behovet for en helhetlig plan og faren for at nye E 18 skaper større køer på tilførselsvegene, som gjør at bussene vil så mer i kø der. Ved behandling av planene for E 18 Lysaker–Slependen høsten 2013 anbefalte Plan- og bygningsetaten i Oslo at Oslo kommune fremmer innsigelse mot hele planen bl.a. fordi den ikke innfrir viktige mål, og fordi økt vegkapasitet vil kunne gi uheldige konsekvenser for transport, miljøeffekter og bruk av gategrunn i Oslo.² Kommunen fulgte ikke opp, men bystyret vedtok i juni 2014 en uttalelse om at kostnadene må reduseres betydelig. Også blant politikerne i Akershus har de høye kostnadene skapt bekymring.

Likevel går planleggingsarbeidet sin gang. Jeg mener det fortsatt er riktig å jobbe for alternative løsninger som setter kollektivtransport og sykkel i sentrum, og med målbevisste tiltak for å redusere de lokale miljøproblemene langs dagens E 18, bl.a. gjennom å bygge lokk over vegen på de mest kritiske strekningene – framfor å bygge en helt ny motorveg.

Mange hevder at ny E 18 må bygges for å bedre forhold for bussen, men

kollektivfelt kan etableres uten ny veg. I dag er det et problem at det ikke er kollektivfelt for busser som kjører ut av Oslo, kun i motsatt retning. Ett av dagens kjørefelt i utgående retning bør snarest omgjøres til kollektivfelt for å gi bedre kår for buss. I tillegg til kollektivfelt i begge retninger bør det bli et eget felt som reserveres elbiler og næringstransporter, og kanskje også «vanlige» biler med minst to eller tre personer i. Da gjenstår bare ett felt for «vanlige» matpakkebilister. Det burde holde! Bussen vil få sitt eget felt og elbilene og næringstransportene får også god flyt. Behovet for bedre framkommelighet for næringstransporten er det mange av forkjemperne for ny E 18 peker på når de sier det trengs ny veg, men dette kan oppnås uten et gigantprosjekt til 40 mrd. kroner, forutsatt vilje til å nedprioritere matpakkebilistene. I rush er det ikke mer enn 1,15 personer per bil i gjennomsnitt inn til Oslo, så det er ikke akkurat fullt. Naturvernforbundet ønsker dialog med alle parter for å finne bedre løsninger for E 18, både på kort og lang sikt.

E 16 i Bærum og videre inn i Buskerud

Det andre store vegprosjektet i Bærum, er E 16. Delstrekningen Wøyen–Bjørnum var ferdig bygd i 2009, mens utbygging av Sandvika–Wøyen er i

oppstarten. For Bjørnum–Skaret er reguleringsplanen vedtatt, så dette er utbygginger som ligger i løypa. Når det gjelder E 16 videre mot Hønefoss (vest for Skaret, og derfor i Buskerud fylke), er Naturvernforbundet svært kritisk til at det planlegges firefelts motorveg. Vegen har forholdsvis lav trafikk, ganske god standard, og det lar seg ganske enkelt gjøre å bygge midtrekkverk, noe som gir økt sikkerhet. Og det gir langt mindre inngrep i den svært verdifulle naturen og matjorda og det flotte kulturlandskapet på Ringerike, inkludert de internasjonalt verneverdige våtmarksområdene.

Myndighetenes plan er at bygging av E 16 i Buskerud skal kombineres med bygging av Ringeriksbanen. Det er i utgangspunktet bra at jernbanen bygges ut, men dette må skje som erstatning for - og ikke i tillegg til – motorvegutbygging, og det må gjøres på en skånsom måte.³ Naturvernforbundet går sterkt imot planene om firefelts E 16 fra Skaret og vestover og ber om at Ringeriksbanen ikke bygges over Kroksund, men legges enten over Åsa, slik Stortinget har vedtatt, eller helt utenom de mest sårbare områdene, f.eks. via Hakadal og Jevnaker, noe som også er gunstig for Gjøvikbanen og godstog mot Bergen. Naturvernforbundet sentralt er kjent med spørsmålet om ny stasjon på Avtjerna dersom Ringeriksbanen bygges etter dagens planer, men har ikke vurdert dette, da fokuset har vært på de større linjene i denne saken.

Fornebubanen og andre større kollektivutbygginger

Med Fornebubanen har det tatt lang tid, men nå er det satt av penger på statsbudsjettet for videre planlegging. Ruter har vurdert aktuelle traseer, og reguleringsplan er til behandling i kommunene. Det er derfor håp om at det kan bli fortgang i arbeidet.

Togtilbudet er blitt vesentlig bedre fra desember 2014 med raske tog mellom Lillestrøm, Oslo, Lysaker, Sandvika

¹ Statens vegvesens analyse: http://www.vegvesen.no/_attachment/106028/binary/178638?fast_title=E18+Vestkorridoren+analyse+av+framtidig+e+transportssystem.pdf

² Plan- og bygningsetatens brev: <http://naturvernforbundet.no/getfile.php/Dokumenter/Div.%20vedlegg%20til%20nettsaker/Anbefaling%20om%20innsigelse.pdf>

³ Naturvernforbundets syn på E 16 og Ringeriksbanen: <http://naturvernforbundet.no/samferdsel/vei/e-16-og-ringeriksbanen-article32439-144.html>

Høvik stasjon, snart klar til avgang!

BPBR

og Asker hvert tiende minutt begge retninger. I tillegg går det nå lokaltog på «gamlebanen» med stopp på alle stasjoner mellom Lillestrøm og Asker hvert kvarter begge retninger. (Stabekk, Høvik og Blommenholm tas i bruk igjen i løpet av året.) Dette gir i sum ti avganger per time begge retninger gjennom Bærum, noe som må kunne sies å være et fantastisk godt tilbud. Det gjelder å utnytte dette, og det bør forplikte kommunene til å styrke togets trafikkgrunnlag gjennom fortetting rundt stasjonene, der det bygges mer i høyden. Det samme gjelder langs Kolsåsbanen, der det er brukt store beløp på å modernisere banen.

Arealpolitikken er avgjørende for om store, nye kollektivutbygginger vil bli gjennomført eller ikke. Bærum kommune har mye småhusbebyggelse og det gir som regel for lavt grunnlag for utbygging av skinnegående transport. Det blir for få folk i gangavstand til stasjonene til at store investeringer i nye baneløsning blir bærekraftig, både i miljømessig og økonomisk forstand. Men god politikk fra Bærum kommune, som legger opp til flere boliger langs potensielle baner og flere arbeidsplasser i store knutepunkt, kan gi trafikkgrunnlag for å forlenge T-banene vestover mot Rykkinn/Sandvika. Med politisk vilje til å begrense biltrafikken gjennom f.eks. vegprising og restriktiv parkeringspolitikk (færre og dyrere parkeringsplasser ved arbeidsplasser og kjøpesentre) styrkes grunnlaget for baneløsninger og miljøeffekten blir vesentlig sterkere. Greier vi å nedskalere utbygging av E 18, vil det i tillegg være grunnlag for å omprioritere midler for å få mer fart på utbygging av kollektivtilbudet.

Bra utgangspunkt for bedre arealpolitikk

Det er prisverdig at Akershus fylkeskommune og Oslo kommune har sendt et forslag til felles regional plan på høring.⁴ Planen burde naturligvis ha kommet for mange år tilbake, slik at den kunne hatt innflytelse på de store utbyggingene, som E 18.

Planen er likevel et viktig dokument for alle som er opptatt av natur og miljø. Planen har til hensikt å dempe miljøutfordringene og samtidig takle en fortsatt befolkningsvekst. Uansett om befolkningsveksten blir liten eller stor, trengs en helhetlig plan for regionen, som møter utfordringene og hindrer ytterligere nedbygging av verdifull natur og matjord, og som sikrer at vi får et utbyggingsmønster som reduserer transportbehovet og gjør det lettere for folk å gå, sykle og reise kollektivt framfor å kjøre egen bil.

Planen inneholder flere interessante grep. Et viktig mål er at store deler av befolkningsveksten, samt nye arbeidsplasser lokaliseres til de store knutepunktene, som Ski, Sandvika, Asker og Lillestrøm, så det blir lett å komme seg

til jobb uten bil. Også i øvrige kommuner skal det meste av boligbygging skje i eksisterende tettsteder.

For å hindre at verdifulle arealer bygges ned, og for at flest mulig skal ha kort avstand til viktige gjøremål samt god kollektivtransport, må vi bygge mer i høyden. Det er areal- og ressurseffektivt. Det krever imidlertid gode løsninger med grøntområder og friluftsområder innimellom hus og blokker.

Forslaget til regional plan for Oslo og Akershus skal legge føringer for kommunenes videre arealplanlegging. Ifølge planforslaget må kommunene innføre «markagrenser» (kalt «langsiktig grønn grense») rundt alle større byer/tettsteder og rundt kommunesentrene. Den vil definere tettstedenes langsiktige yttergrense. Planen legger opp til at utbygging i tettstedsområdet vil kunne prioriteres foran vern, forutsatt at dagens bebygde områder utnyttes godt. Samtidig legger planen opp til at naturverdier, friluftsområder og matjord får et sterkt vern i områdene utenom de prioriterte tettstedene.

Det er mange gode intensjoner i planen, som kommunene nå skal uttale seg om (med frist 27. februar) fordi Akershus fylkesting og Oslo bystyre skal vedta den mot slutten av året. Det fins absolutt forbedringspotensialer i planen, men det store spørsmålet blir likevel hvor forpliktende den blir og dermed hvor mye den greier å styre kommunenes arealbruk. Forhåpentlig blir den et godt redskap som kan bidra til mindre biltrafikk og bedre miljø, også i Bærum.

Sandvika med buss, tog, bolig, skoler og næring

AR

⁴ Plansamarbeidet: <http://plansamarbeidet.no/>

Fysisk aktivitet – en vidunderkur mot det meste av livets utfordringer?

Bærum har fine friluftsmuligheter i nærmiljøet

BPBR

Tekst: Espen Koksvik, seniorrådgiver, Kommunal- og moderniseringsdepartementet

Illustrasjon: The Economist, Foto Bjørg Petra Brekke, Terje Jacobsen og Gunn-Eva Nesland-Steinor

Et humanøkologisk perspektiv på menneskets behov for naturkontakt, bygger på at vi er oppstått og utviklet i naturen. Vi er et produkt av flere millioner års utvalg og tilpasning. Det moderne mennesket oppstod i Afrika for omtrent 200.000 år siden. Antagelig har kroppen, sanseapparatet og hjernen endret seg svært lite i denne perioden. Dagens mennesker er egentlig tilpasset og dyktiggjort for en helt annen tilværelse enn livet i vårt moderne samfunn. Mens vår biologiske arv har vært så å si konstant siden steinalderen, har vi nå i løpet av svært kort tid gjennomgått en rask teknologisk og kulturell revolusjon. Gjennom våre moderne levevaner, bl.a. karakterisert av redusert fysisk aktivitet, utsettes våre celler og biologiske prosesser for langt flere utfordringer i dag enn hva vi genetisk er skapt for. Takket være vår fabelaktige evne til læring og tilpasning, har vi klart å henge med i denne dramatiske utviklingen.

Men, vår moderne livsstil har konsekvenser – både for våre omgivelser og for oss selv; fysisk og mentalt.

Samfunnsutfordringen

Dagens samfunn er organisert på en måte som i stor grad motvirker en fysisk aktiv livsstil. Årsaken er blant annet omfattende bruk av privatbil som daglig transportmiddel, ofte fordi avstandene mellom viktige

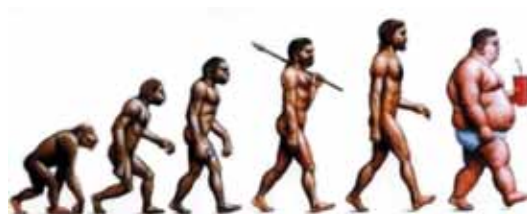
målpunkter i hverdagen er store. I tillegg er arbeidslivet stillesittende og en rekke teknologiske oppfinnelser bidrar sterkt til et lavt kroppslig energiforbruk. De fysiske omgivelsene påvirker helse, daglige vaner og livsvilkår uavhengig av personlige faktorer som gener, preferanser og kunnskap.

Her kreves det handling på mange ulike nivåer og innenfor ulike sektorer samtidig, og over tid for å endre den uheldige utviklingen. Det pekes på at tiltak må iverksettes både på det personlige, mellommenneskelige, samfunnsmessige og politiske nivået. Forskere fremhever fire områder som særlig betydningsfulle for å endre aktivitetsadferd; transportsektoren, friluftslivs- og rekreasjonssektoren, innenfor arbeidsliv og skole og innenfor det private husholdet i hjemmet.

Folkehelse

Folkehelsearbeid er samfunnets innsats for å påvirke faktorer som direkte eller indirekte fremmer befolkningens helse og trivsel, forebygger psykisk og somatisk sykdom, skade eller lidelse, eller som beskytter mot helsetrusler. Siktemålet er en jevnere fordeling av faktorer som direkte eller

indirekte påvirker helsen. Folkehelsearbeidet skiller seg fra det klassiske medisinfaget ved å etablere hverdagslivet utenfor helsevesenets institusjoner som sin primære arena, utfordre og ansvarliggjøre

alle samfunnssektorer og sette søkelys på forebygging. Søkelyset settes på faktorer som arbeid, fritid, bolig, miljø og livsstil. Sosiologen Antonovsky (1979) pekte på nødvendigheten av å fokusere mer på de faktorer som løfter og beriker oss og gjør oss mer robuste, f.eks. ved å styrke immunforsvaret vårt. Disse (salutogene) faktorene spiller en sentral rolle i folkehelsearbeidet både som et alternativ og et supplement til en tradisjonell innsats mot de «sykdomsfremmende» (patogene) faktorene.

På nittitallet kom folkehelseperspektivet stadig høyere på den politiske agendaen bl.a. gjennom forskningsprosjekter, offentlige utredninger og stortingsmeldinger. Dette resulterte bl.a. i en ny Lov om folkehelsearbeid (folkehelseloven) fra 1. januar 2012. To livsstilsfaktorer kom raskt på den politiske agendaen tidlig på 2000-tallet, særlig betinget av en alarmerende økning i befolkningens kroppsvekt:

- Fysisk inaktivitet
- Dårlig kosthold.

Begge temaene fikk en forsterket forskningsinnsats, og det ble utviklet nasjonale handlingsplaner under ledelse av helsemyndighetene. Dette foregikk i samarbeid med flere samfunnssektorer og departementer. Våren 2001 la regjeringen fram stortingsmelding nr. 39 (2000-2001) «Friluftsliv – ein veg til høgare livskvalitet». Kort tid etter ble det lansert en «Nasjonal handlingsplan for fysisk aktivitet (2005-2009)» og «Friluftslivets år 2005» ga satsingen en praktisk og bredt, folkelig anlagt pangstart. Debatten omkring gevinstene ved fysisk aktivitet handlet fortrinnsvis om de rent kroppslige (fra halsen og ned til føttene). Med professor Egil Martinsens bok (2004) «Kropp og sinn - Fysisk aktivitet og psykisk helse», Helsedirektoratets «Aktivitetshåndboken» - fysisk aktivitet i forebygging og behandling (2008) og Nordisk Ministerråds rapport «Naturopplevelse, friluftsliv og vår psykiske helse» (2008) ble oppmerksomheten om de psykososiale effektene av fysisk aktivitet – særlig i natur (inkl. friluftsliv) - forsterket. Med dette fikk også hodet sin rettmessige plass i helhetsbildet (sinn, sanser, tanker, kreativitet, følelser o. likn.)

En politikk for fysisk aktivitet

Internasjonalt er *fysisk aktivitet* definert som «enhver kroppslig bevegelse initiert av skjelettmuskulatur som resulterer i en vesentlig økning i energiforbruket utover hvilenivå». Definisjonen er vid og inkluderer aktiv transport (gåing og sykling), dans, tradisjonelle leker og fritidsaktiviteter, samt hagearbeid og husarbeid, i tillegg til sport og målret-

tet trening. *Trening* er fysisk aktivitet som er planlagt, strukturert og gjentas regelmessig, og som har som mål å bedre eller vedlikeholde fysisk form – det være seg idrettslig prestasjonsevne eller helse relatert form. Betegnelsen fysisk aktivitet er et overordnet begrep.

Helsedirektoratets rapport: «Kunnskapsgrunnlag fysisk aktivitet» fra 2014 er det fagdokumentet som i dag gir den beste oversikten over temaet i et bredt, samfunnsmessig perspektiv. Rapporten skal danne grunnlag for en forsterket satsing på å øke befolkningens aktivitetsnivå og redusere stillesitting. Det må sies å være et sammentreff at denne også legges fram i opptakten til et nytt «Friluftslivets år 2015». Et år som skal fremme «opphold og fysisk aktivitet i friluft i fritiden med sikte på miljøforandring og naturopplevelse» (nasjonal definisjon av friluftsliv fra 1986–87). Professor Fugelli kaller naturen «vårt største helsehus» (2007). Norsk natur kan assosieres med «et apotek», «et klasserom», «en arena for fysisk utfoldelse» eller «en katedral» - og den er overalt, tilgjengelig for de fleste, døgnåpen og gratis.

Helsedirektoratets rapport dokumenterer store samfunnsøkonomiske gevinster ved å satse på fysisk aktivitet: Dersom de som i dag er «inaktive» eller «delvis aktive», blir mer aktivert, vil velferdsgevinsten ligge på hele kr. 455 milliarder (omtrent et halvt statsbudsjett). Skal en lykkes her,

må det sikres og tilrettelegges egnede områder for fysisk aktivitet i nærmiljø og utmark (ved kysten og i marka). Samtidig må det utvikles varierte stimulerings- og motiveringstiltak i form av tilbud om aktiviteter og ferdigheter i å bruke egen kropp. Her kan organisasjonene innen naturvern og friluftsliv bidra til et nasjonalt løft for en bærekraftig framtid – både for folks helse og livskvalitet og for norsk natur.

Vi elger oss innpå naturen:

Om våren ser vi kanskje gulveis og maur

Tekst: Anne Ryg Foto: Bo Wingård og Zsuzsa Fey

ZF

Gulveisen er Bærums kommuneblomst

Gulveisen er en plante i soleiefamilien og ligner litt på hvitveisen i stengel og blad. Den er veldig sjelden, men vokser blant annet her i Bærum og er vår kommuneblomst. Hvis du leter kan du være heldig å finne den når den blomstrer i slutten av mai. Du kan se den i Kjaglidalen, nedover langs Isi og Sandvikselven og på Tanumplatået. Husk bare at som mange andre vårplanter er den giftig. Gulveisen er fredet, så husk: Bære se, men ikke røre!

Rød skogsmaur

Det finnes omtrent 15 000 maurarter i verden. I Norge er det funnet 53 arter og rød skogsmaur er en av dem.

Rød skogsmaur bor i tuer som de har bygget av barnåler eller andre smådeler av trær og planter. Den ser ut som en haug, og den fortsetter et godt stykke ned i jorda. I en skogsmaurtue kan det bo flere hundre tusen arbeidere og flere hundre dronninger. Dronningen legger egg og arbeiderne passer på eggene, finner mat og de bygger og reparerer tuen. Rød skogsmaur lever av søte saker som honningdugg fra bladlus, og små insekter og andre bittesmå dyr som de får tak i. Når skogsmauren har funnet en god næringskilde, kommer masse maur strømmende til og lager travle maurstier. En tue har oftest forbindelse med flere andre tuer, og derfor kan et maursamfunn strekke seg over store områder.

Rød skogsmaur er et nyttig dyr i skogen. Den er med på å bryte ned plantedeler og annet slik at det blir til næring for andre dyr og planter, og de sprer frø fra planter slik at de brer seg i landskapet. Mauren er viktig mat for fugler. Hvis maurene blir forstyrret, biter de og spruter maursyre. Dette er ikke farlig, men kan være litt vondt.

Kilder: Folkehelseinstituttet

BW

Murtue om våren

ZF

Akrobatisk maur på blåbærblomst

Jordvernseminaret høsten 2014

Paneldeltakerne på jordvernseminaret

Tekst Zsuzsa Fey Illustrasjon: Nils Vagstad, fagdirektør i Bioforsk, Foto Bo Wingård

Høsten 2014 fortsatte NiB tradisjonen etter 40-års jubileet med å arrangere et fagseminar der et aktuelt tema belyses. Denne gangen var det jordvern, matproduksjon og kulturlandskap. Seminaret ble innledet med en rekke presentasjoner og avsluttet med en god paneldebatt mellom innlederne og ledende lokalpolitikere. Debatten ble ledet av Budstikkas Tor Christian Bakken.

Kristine Lien Skog, stipendiat ved NMBU, innledet seminaret med et innlegg om jordvern og arealplanlegging. Deretter snakket kommunalsjef Arthur Wøhni om Kommuneplanen for 2013-2030. Hanne Sickel fra Bioforsk tok for seg verdien av kulturlandskapet. Odd-Einar Hjortnæs, tidligere lokallagsleder i Asker og Bærum Bondelag, avrundet med et tankevek-

kende foredrag om matproduksjon i fremtiden.

Her følger en oppsummering av presentasjonene.

Jordvern og arealplanlegging, av Kristine Lien Skog

I Norge er bare 3 % av landarealet jordbruksareal, mens gjennomsnittet for OECD-land er 40 %. Omdisponering av dyrket og dyrkbar mark er hovedårsaken til at jordbruksarealet i Norge går ned. Dette går ut over matforsyningsikkerheten i Norge. Samtidig er det nasjonal mål om at den årlige omdisponeringen skal være mindre enn 6 000 dekar og at matproduksjonen skal øke med 20 % innen 2030. Dyrket mark omdisponeres pga. manglende lønnsomhet i jordbruket og bit for bit nedbygging med boliger,

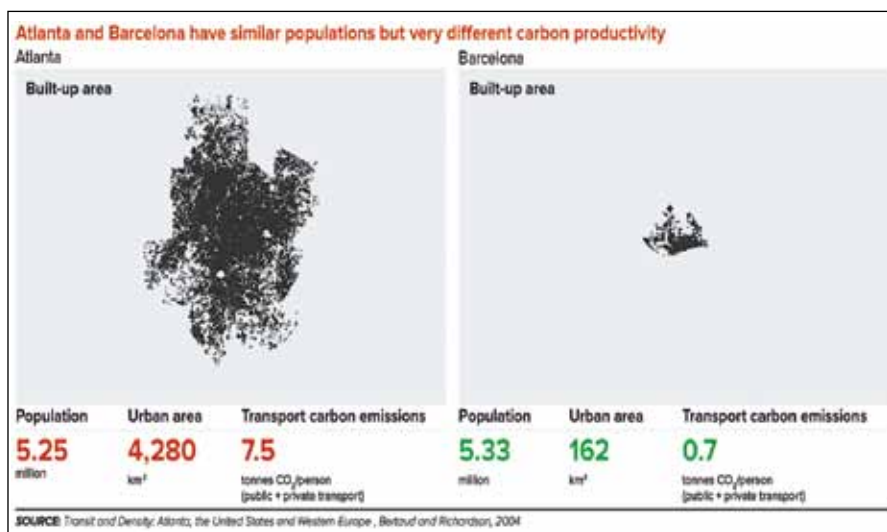
næringsbygg og samferdsel. Det finnes en rekke virkemidler for jordvern, som plan- og bygningsloven, jordloven og naturmangfoldloven. Likevel viser tall at 29 % av boligbebyggelsen på dyrket jord ble godkjent etter at jordloven ble vedtatt i 2013.

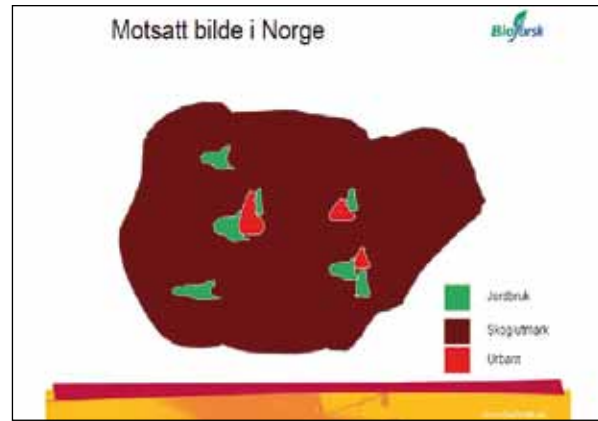
Jordbruksarealet i Norge er redusert med 5 % siden 2 000. Akershus har lignende reduksjon. I Bærum er arealet redusert med 12 % siden 2000, over dobbelt så mye som landsgjennomsnittet. Undersøkelser fra Skog og landskap viser at jordkvaliteten er stort sett svært god i Bærum. Ser vi på omdisponeringen siden 1965, så er nesten 60 % av den dyrkede jorden i Bærum omdisponert til andre formål.

Det jobbes med en ny regional planstrategi for Oslo og Akershus. Tanken er at prioriterte områder, blant annet Sandvika, skal ta 80-90 % av den forventede befolkningsveksten. Det er viktig med en styrt utvikling.

Kommuneplanen 2013-2030, av kommunalsjef Arthur Wøhni

Presentasjonen startet med et godt bilde av to storbyregioner med ca. 5 millioner innbyggere hver: Atlanta og Barcelona. Atlanta beslaglegger et areal på 4 280 km², Barcelona bare 162 km². Dette medfører at utslipp fra transport er ti ganger høyere i Atlanta. Hvordan et område bygges/utvikles er avgjørende.

Her hjemme vil regjeringen skape kompakte byer med høy arealutnyttelse. I Bærums kommuneplan, som var ute til høring i høst, er det snakk om styrt boligbygging. Det er satt et måltall på 600 boliger/år. Utbyggingen skal være langs hovedutbyggingsretninger og sentre/områder langs banenettet, med høy utnyttelse i kollektivnære områder og begrenset utbygging i resten av kommunen. Knutepunktene som nevnes er Fornebu, Sandvika, Fossum, Bekkestua, Haslum/Avløs stasjon, Kolsås stasjon.

Når det gjelder kystsonen og vassdragene er det foreslått en 30 m byggeforbudssone langs sjøen, som vil overstyre eldre reguleringer. Det er også fokus på å åpne lukkede bekker.

Det er foreslått nedbygging av dyrket og dyrkbar mark på Ballerud, del av Solbergjordet, Jong Østre/Bjørnegård, ved Lommedalen skole, ved Skui/Kveise og på Froger/Berghoff. Forslag om nedbygging av Løkenjordene ved Kolsås og jordene ved Avløs er trukket tilbake.

Kommuneplanen forventes å bli sluttbehandlet våren 2015.

Verdien av kulturlandskapet, av Hanne Sickel

Kulturlandskap er landskap som i varierende grad er omformet og påvirket av mennesker. Biologer og vegetasjonsøkologer i Norge er opptatt av kulturlandskapet som er formet av ekstensive driftsformer i landbruket gjennom lang tid. Tradisjonelle kulturlandskap er mer enn vakre kulisser. De har naturverdier som biologisk mangfold, og kulturhistoriske verdier som fornminner og gravrøyser. Kulturlandskap har estetiske og funk-

sjonelle verdier som tilgjengelighet til natur og friluftsliv, og immaterielle verdier som unike historier om lokale driftsmåter, tradisjoner og kultur som dagens mennesker kan lære noe av og bli inspirert av.

Hvis vi ser på naturverdiene i kulturlandskapet kommer vi ikke utenom de ulike kulturmarkstypene som er avhengig av en viss grad av skjøtsel eller bruk. Eksempler er høstingsskog og slåttemark, som er sterkt truet, mens for eks. seterlandskapet er noe truet. Slåttemyr og løveng er akutt truet.

De fleste kulturmarkstypene i Norge har svært lang kontinuitet og huser lyselskende og konkurransesvake planter. Disse plantene har vært en del av de opprinnelige naturtypene som antakelig var åpne grassletter og som ble beitet av urokse og store grasetere. I dag overlever disse plantene i ekstensivt drevne og lysåpne kulturlandskap.

Noen forutsetninger for å bevare det biologiske mangfoldet i kulturlandskapet er at vi har kunnskap om de tradisjonelle driftsformene, artenes økologi og kontinuitet. Driftsformen må være ekstensiv, dvs. uten plying, gjødsling og sprøyting. Det må finnes tilstrekkelig med areal, både store nok og mange nok.

Hvorfor er det så viktig å ta vare på artsmangfoldet i kulturlandskapet? Jo, fordi mer enn 30 % av artene på den nasjonale rødlisten over sjeldne, sårbare eller truede arter er knyttet til kulturlandskapet.

Matproduksjon i framtida – tenke globalt, handle lokalt, av Odd-Einar Hjortnæs

Presentasjonen startet med et film-

klipp på 5 minutter. Disse var nesten de viktigste minuttene på seminaret. Hvis du ikke var der: se på dette: «Let's Talk About Soil», tilgjengelig på <https://www.youtube.com/watch?v=1ND5Jl-jjmI> og på <http://globalsoilweek.org/>

Filmen satte jordvern i et globalt perspektiv. Presentasjonen fortsatte med dette perspektivet: Kina har kjøpt opp jordbruksarealer i Afrika fordi Kina har 20 % av verdens befolkning, men har mindre enn 10 % av verdens jordbruksareal og 10 % av verdens vannressurser.

Det er livsviktig for oss mennesker å ha nok og trygg mat – hvert eneste menneske må ha mat, flere ganger per dag, hver eneste dag, hele året.

Ingen annen utfordring kan sidestilles matsikkerheten, globalt og nasjonalt. Problemet er at mens verdens matbehov øker i takt med befolkningsøkningen, minsker produksjonsareal og vanntilgang. Dette kan lede til konflikter, både innenfor et land som sosial uro, eller mellom land som krig.

Maten lager seg ikke seg selv – jordressursene og jordvernet er nøkkelen til matsikkerhet.

Viktigst av alt er at alle må ta inn over seg at matjord er en ikke-fornybar ressurs.

Oftest er det kommunene som bestemmer over arealene. Spørsmålet er om kommunegrensene er fornuftige avgrensninger når det gjelder jordvern? Den enkelte kommune merker ikke konsekvensene av at egen matjord forsvinner ettersom mat flyter over kommunegrensene. Dyrkbar jord er billig byggegrunn, og ingen betaler for redusert matvaresikkerhet.

BÆRUM NATUR- OG FRILUFTSRÅD

bnfr.no
post@bnfr.no

Tekst Rigmor Arnkværn, leder BNF

Foto: Rigmor Arnkværn og Bjørg Petra Brekke

Bærum natur og Friluftsråd (BNF) ble stiftet 31. januar 2008 og har nå følgende 17 organisasjoner:

Naturvernforbundet i Bærum, Bærum Turlag, DNT-OO, Bærum Jeger- og Fiskeforening, Bærum Elveforum, Norsk Ornitologisk Forening, A & B Lokallag, Historielaget i Asker og Bærum, Hornimarkas venner, Jarmyras venner, Lysakervassdragets venner, Skuibakkens Venner, Bærum Velforbund, Berger og Rykkinn Vel, Furubakken Vel, Lom-medalens Vel, Sandvika Vel, Skui Vel og Tanum Vel.

Formålsparagrafen forteller hvorfor BNF ble opprettet:

«Bærum Natur- og Friluftsråd (BNF) er et frittstående samarbeidsorgan med formål å arbeide for det enkle friluftsliv og naturvern, herunder sikring av:

- friluftsområder og grønne lunger
- turveier og deres tilstøtende arealer
- biologisk mangfold
- kulturlandskaper
- kulturminner og kulturmiljøer
- vann og vassdrag
- Marka
- Fjorden med strandsonen

BNF skal arbeide for å gi flest mulig anledning til å utøve enkelt friluftsliv som en helsefremmende, trivselsskapende og miljøvennlig aktivitet i sitt nærområde og naturen for øvrig. Bærums opprinnelige landskapskarakter, natur- og kulturverdier skal sikres i samarbeid med medlemsorganisasjonene og offentlige myndigheter. Virkeområdet dekker hele Bærum kommune.»

BNF og Bærum kommune

I 2009 undertegnet Ordføreren og BNF en samarbeidsavtale. To ganger årlig er det møte mellom kommunens administrasjon og BNF der saker som angår BNF og våre medlemmer blir tatt opp. I tillegg blir vi orientert om planer og høringer. BNF skal være høringsinstans og få tilsendt varsel om oppstart av planer som berører BNFs

arbeidsområder og vi sjekker alltid om berørte medlemmer også er blitt varslet. Setningen: «Bærum kommune vil legge til rette for at BNF skal komme inn som høringspart på et så tidlig tidspunkt som mulig.» er særlig viktig, men dette er et punkt vi stadig kommer tilbake til i møte med kommunen fordi vi opplever saker der vi ikke er blitt varslet – spesielt i Markasaker. For å legge grunnlag for et godt samarbeid, bør vi få informasjon om alle saker som berører våre interesseområder – selv om saken i henhold til Plan- og bygningsloven ikke skulle være en hørings sak. Hvis tiltaket er kontroversielt, blir det lett mye støy i etterkant.

I 2014 og -15 har Bærum kommune bevilget kr 100 000 pr år til BNF, for 2016 og -17 kr 300 000. Da ble det laget en egen tilleggsavtale om hva BNF skal bidra med, bl.a. i arbeidet med Temaplan for fysisk aktivitet, idrett og friluftsliv, og i direkte samarbeid med Natur og idrett.

Vårt indre liv, våre medlemmer og framtiden

Støtten fra kommunen har gitt BNF mulighet til å ansette en sekretariatsleder i ca. 20 % stilling fra 1. oktober 2014. Vi satser med dette på en mye bedre løpende kontakt med våre medlemmer og muligheter for å støtte aktiviteter og få til samordning der det er formålstjenlig, f.eks. i forbindelse med Friluftslivets år.

BNF ønsker å få laget en veileder beregnet på alle i Bærum, innbyggere, organisasjoner og kommunens avdelinger, som viser hvem som har ansvar for hva på det «blå-grønne» området, og hvilke organisasjoner og foreninger som er engasjert i hvilke oppgaver.

Dessuten trenger vi å få med flere og bli et fulltallig styre, gjerne med flere ressurspersoner i tillegg.

Noen av de største sakene i 2014:

Bærum Elveforum

Året som gikk var fylt av mange store oppgaver. Sammen med NiB fikk vi etablert elvegrupper og endelig grunnlagt det nye Bærum Elveforum 11. november 2014. Det er en milepel og blir storsatsing på det blågrønne Bærum.

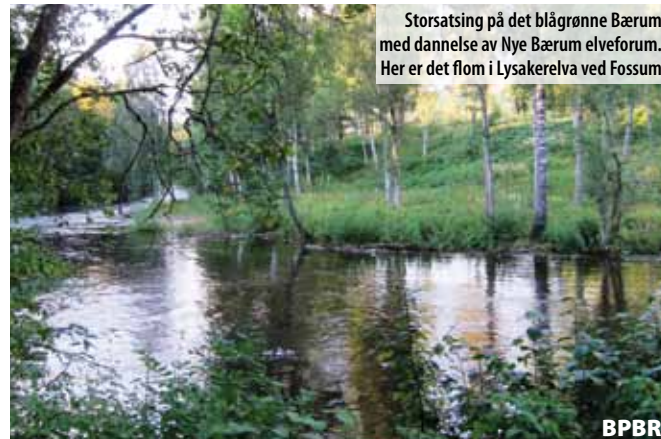
Skiskyting på Vestmarksetra Av andre saker vi brukte

Flest mulig skal ha anledning til å utøve enkelt friluftsliv i sitt nærområde og naturen

RA

Storsatsing på det blågrønne Bærum med dannelse av Nye Bærum elveforum. Her er det flom i Lysakerelva ved Fossum

BPBR

mye ressurser på, er skiskytingsanlegget på Vestmarksetra det som krevde mest. Vi er en stor gruppe foreninger, vel, organisasjoner og enkeltpersoner som mener at plassering av skiskyting akkurat her, ved inngangsporten til Vestmarka er et feilgrep og et angrep på Marka og det friluftslivet vi hittil har kunnet starte herfra i fred og ro og trygghet. Dessverre fikk vi erfare at både idrettslagene, Bærum Idrettsråd, Natur og idrett – og alle våre politikere hadde bestemt seg. Da de ikke fikk Jordbru, ble Vestmarksetra blinket ut, og etter det har ingen fornuftige argumenter, inkludert endret vinterklima og store økonomiske anleggs- og driftsutgifter, hatt noen virkning. Heller ikke overbevisende rapporter om sannsynlig fare for blyforurensning, for vådeskudd som kan treffe personer og dyr helt inn til Gupu hele året, for kjempestore jordvoller og for trafikkaos, fikk gjennomslag. Og et flott, mere snosikkert og trolig mye rimeligere skiskytteranlegg for flere idrettslag i området på Sollihøgda, i samarbeid med Hole kommune, har overhode ikke vært realistisk vurdert.

grønn struktur, men gjennomføring er avhengig av at politikerne følger opp. Vi er bekymret for at mange viktige og riktige tanker om blågrønt Bærum og sterk kontroll over utbyggingen – som i all hovedsak skal foregå langs banestrekningene – ikke vil bli realisert. For samtidig har politikerne i siste liten kastet inn en rekke nye små og større utbyggingsområder på dyrket og dyrkbar mark og i elvelandskap. Her blir det viktig å følge med.. Vi skal også huske på at det er valgår – i tilfelle det er noe vi i de blågrønne organisasjonene vil si fra om.

Andre høringsaker og Markasaker

Vi har uttalt oss om at vi fastholder nedlegging av den private sjøflyhavna i Storøykilen, at mobilmaster er infrastruktur og ikke skal ligge i Marka eller i grøntområdene og at de siste viltkorridorene på Emma Hjort ikke skal bygges ned med ungdomsboliger. Sammen med mange medlemmer, andre foreninger, skoler, barnehager og personer har BNF engasjert seg i å finne andre løsninger for sykkeltrase langs Griniveien enn å ødelegge Sauejordet eller ta viktige deler av Stubberudmarka.

I tillegg til disse og andre høringer har vi jobbet med markasaker som både involverer kommunen og Fylkesmannen. Noe er vi enige om er ulovlig, og der venter vi på oppfølging, andre saker er foreløpig ikke avklart.

Vi har engasjert oss i de to verneområdene Ringiåsen og Gardlaushøgda som begge er viktige natur- og friluftsområder i nærmiljøet til mange i Bærum. Vi deltar også i «Sykling i Marka», en arbeidsgruppe med markaorganisasjonene for å dempe konflikter på skogsbilveier og stier.

Samarbeid

Som paraplyorganisasjon arbeider vi ofte sammen med både NiB og de andre medlemmene våre på de fleste av disse sakene. Med eget sekretariat og forhåpentlig et fulltallig styre i 2015 ser vi fram til å bli bedre støttespillere for våre medlemmer i det viktige arbeidet de gjør og de mange flotte aktivitetene de inviterer Bærum's befolkning med på.

E16 og arealene omkring.

Andre store, arbeidskrevende saker har vært E16, både traséen, flomfare ved brua ved Vøyen, kjettingplass og lager for snø, og gjenvinningsanlegg for Franzefoss ved Bjørum.

Fossum

Vi har også engasjert oss i den kjempestore utbyggingen som en Fossumby vil bli. Her sier de fleste at dette er feilsatsing – på tvers av kommunens egen utbyggingsstrategi og nasjonal og regionale retningslinjer. Dessuten er nå Bogstadgodset fredet. En høy og tettbygget by ved Bogstadvannet, vil i stor grad skjemme det vakre kulturlandskapet. Og så går det med mye dyrket mark, - det er også imot både lokale og regionale planer.

Kommuneplanens arealdel

Det siste store arbeidet i 2014 var høringsuttalelse til kommunens arealplan. Høringsutkastet viser satsing på blå-

Foto: John Roseveare og Terje Sørensen

Hjelp oss med å fjerne kjempebjørnekjeks!

Vi hjelper Bærum kommune med å utrydde den fremmede og uønskede planten kjempebjørnekjeks og trenger flere på laget. Vi får betalt for oppdraget som er med på å styrke vår økonomi. Bekjempelsen foregår i tre perioder fra mai til august og legger beslag på et begrenset antall dager og timer. Hvis du mener dette er en viktig oppgave og har tid, så vennligst ta kontakt med Finn Otto Kvillum på tlf. 67 54 23 75/ 905 79 532 eller e-post ott-kvil@online.no for nærmere informasjon.

Øverland Andelslandbruk

Tekst og foto: Zsuzsa Fey

Et lite utvalg av grønnsaker fra fjorårets avling på Øverlandbruk

Øverland Andelslandbruk startet i 2006, som det første andelslandbruket i Norge. Idag er det økologisk godkjent av Debio og det dyrkes grønnsaker, urter og bær på 16 mål jord ved Øverland. Jordene er leid fra Selskapet for Norges Vel. I år får ca. 400 familier maten sin herifra og mange står på venteliste.

Hva er så et andelslandbruk? Det viktigste er kort vei fra jord til bord, fra produsent til oss, som spiser maten. Det er ingen mellomledd. Andelshaverne høster selv på jorden, når det passer for dem.

Dernest at andelshaverne deler risikoen med produsenten. For andelshaverne koster det like mye å kjøpe en andel av gårdens produksjon, uansett vær, og produsenten får en anstendig lønn, uansett vær. Hvis det er en bra sommer og mye å høste, da spiser alle mye. Hvis det er et dårlig år med mindre avlinger, spiser alle litt mindre.

Andelslandbruket har en åpen økonomi og årsmøtet bestemmer hva og hvor mye som skal dyrkes kommende sesong.

Hva er økologisk landbruk? Det er kort og godt det logiske landbruket. Det brukes ikke kunstgjødsel og syntetiske sprøytemidler, men derimot husdyrgjødsel eller grønngjødsel (kløver for eks.) for jordforbedring. Man bruker også vekstskifte (dvs. der det dyrkes poteter ett år, dyrkes det noe annet de påfølgende 7 eller 10 årene), slik at jorden ikke blir utarmet.

Kakepause på Gjettumbråtan

ZF

Hva dyrkes på Øverland? Hovedvekten er grønnsaker og poteter med litt variasjon fra år til år. Det dyrkes rotfrukter, kål, salat, bønner av ulike slag, løk, tomater osv. Det er også variasjon innen sortene: for eksempel dyrkes det 5-6 forskjellige potetsorter, 6 ulike buskbønnetyper, 2-3 squash typer, 4-5 gulrottyper, salat er det minst 7-8 varianter av, grønnkål 4-5 typer og så videre. Visste du at det finnes hvite og svarte reddiker også? Eller virkelig gule gulrøtter? Eller lilla poteter? For andelshaverne er dette en selvfølge. For de fleste andre mennesker som bare handler i vanlige matbutikker er dette nesten science fiction.

Et viktig resultat av andelslandbruket er at andelshaverne får lære mer om grønnsaksproduksjon, bruk av nye grønnsaker og verdsetting av produsentens arbeid for å få mat på bordet. Barna får se hvordan en hel gulrotplante eller potetplante ser ut. Det er en utrolig fin følelse å se gigantiske squash eller en diger reddik. For å ikke snakke om den gode smaken av egenhøstet salat.

Øverland Andelslandbruk gir også rom for eksperimentering. En urtegruppe steller urtehagen der der er minst 40 slag urter. Birøktergruppen steller med bikubene, og alle andelshaverne får honning fra dem. Blomstergruppen og lingruppa gjør en del av åkeren vakker. Bærgruppen sørger for at bringebær, jordbær og etterhvert solbær, trives. Drue- og valnøttgruppen jobber med nettopp det: drueplanter og valnøttrær. Vi har hatt drueavling i flere år nå fra et druefelt på friland, her i Bærum!

Mer informasjon og inspirasjon kan du finne på overland.no. Kanskje du også har lyst til å bli andelshaver neste år?

Slåttedugnad

Husker du barndommens blomsterenger? Har du lyst til å bidra til det praktiske naturvernarbeidet samtidig med å ha det hyggelig? Har du en gammel lja på låven som du ikke har brukt på 20 år og vil gjerne bruke den igjen? Har du lyst til å prøve en annen form av mosjon? Eller har du lyst til å skravle litt mens andre jobber? Nå har du sjansen: Bli med på slåtte- og rake-dugnaden på Gjettumbråtan!

Ta med barnebarn, naboen eller en treningskamerat. Det er lov å hoppe i høyet for både barn og voksne. Og kake blir servert til alle.

Årets dugnad planlegges for uke 33/34, midt i august. Mer info legges ut på www.baerumsnatur.no når det nærmer seg.

Hvis du vil være sikker på å få informasjon, send en epost til slåtteansvarligen Zsuzsa til zsfey@hotmail.com

Fugleturer V. Terje Bøhler

Fugletur til Fornebu 2. påskedag, mandag 6. april

Fugleturen til Fornebu 2. påskedag er en klassiker. Ta med hele familien!

Fremmøtested: Lilløyplassen naturhus
Tid: 09.00-12.30
Turledere: Terje Bøhler og Johnny R. Pedersen

En kjernebiter ringmerket av Johnny R Pedersen, foto: Terje Bøhler

Vårens fugleturer

Området rundt Dælivann er et vakkert, rikt og egenartet kulturlandskap.

Hver onsdag i mai besøker vi Dælivannområdet for å se og høre på fuglelivet her. Alle er velkomne. Ta gjerne med deg en kikkert og noen gode venner.

Spettmeis, foto Terje Bøhler

Fremmøtested: P-plassen på Steinsskogen Gravlund i Bærum (ca 200 meter nord for Godthåp)
Tid: 18.00-20.30.

Turleder: Terje Bøhler (47 90 50 43)
e-post: terbo@online.no

Husk
Grasrot-
andelen!

GRASROTANDELEN
NATURVERNFORBUNDET I BÆRUM
Organisasjonsnummer: 971258551

32774971258551

Returadresse:
Naturvernforbundet i Bærum
Pb. 252
1319 Bekkestua

B

